

Difficultates.

Obj. 1°: Crux dolorem et ignominiam attulit Christo ejusque discipulis; non est igitur colenda. 2° Quod si Cruci deferendus cultus censeatur ob illius cum corpore Christi contactum, Jordanis igitur aquæ, Palæstinæ terræ, asello cui insedit Christus, quin et servi Christum percutientis manui, ac Judæ labiis cultus erit tribuendus; quæ absurdissima sunt. 3° Saltem nulla ratio est, cur crucis imaginem speciali ratione venerari debeamus, quia refert dominicam Crucem; alioquin et omnia præsepia, columnæ omnes, spinæ, flagella pariter colenda essent. 4° Demum negari nequit, magicæ artis esse, characteribus ac signis divinam tribuere virtutem, ut Catholici faciunt, qui vim fugandi dæmones, morbosque dispellendi ac cætera ejusmodi ipsi tribuunt Crucis signo. Ergo.

Resp. ad primum: Distinguo consequens: Si ratio haberetur ignominie aut doloris, quem Crux Domino attulit, concedo; si habeatur ratio illius gloriæ, quæ ex ignominia et dolore parta est Christo, atque emolumentorum, quæ nobis provenerunt, nego. Ad hanc verò gloriam et ad hæc emolumenta Catholici oculos et animum deferunt, dum cruci honorem et cultum deferunt.

Ad secundum, nego cons. et paritatem. Non solum enim ob corporis Christi contactum vera Christi crux cultum seu venerationem meretur singularem, verum etiam, quia selecta à Christo fuit tanquam instrumentum, quo salutis nostræ hostes devicit *palam triumphans eos in semetipso*, ut loquitur Apostolus Coloss. 2, 14, et in quo affixum fuit et deletum chirographum decreti, quod erat contrarium nobis. Eadem verò ratio non est Palæstinæ terræ, etc., neque tantæ sunt virtutis, ut ponere valeant ob oculos nostros Christi passionem, nec proinde possemus istorum cultu animi nostri grati sensus erga Christum significare.

TRACTATUS DE GRATIA.

Prooemium

In eum præcipue finem Unigenitus Dei Filius nostram sibi sumpsit naturam, tum ut homines a labe et pœna eriperet, quam ipsi et primi parentis culpa contraxerant et privata sua nequitia sibi quisque consciverat, tum etiam ut illos ad Dei consortium revocaret atque ad æternam felicitatem eve-

Manus autem servi Christum percutientis et labia Judæ proditoris monumentum exhibent immanis impudentiæ, et nequitie abominandæ, ac moralem præ se ferunt indecentiam, ob quam non colenda, sed detestanda sunt. Nec prætereundum est, quod cultus, qui rationali individuo defertur, ut superius adnotavimus, sit absolutus ac terminetur in ipso, non verò sit tantum relativus. Excipiendus tamen casus in quo aliquis alium representat, ut cum legatus refert personam principis.

Ad tertium, nego iterum paritatem. Ratio enim disparitatis in eo est, quod cruces per se unice institutæ sunt ad representandam veram Christi Crucem, non item verò præsepia, spina ac cætera hujusmodi, quæ ad alios usus adhibentur. Quod si eo fine præsepia, columnæ, etc., pingerentur vel sculperentur ut Christi Domini mysteria, nativitatibus, e. g., vel passionis referrent, tunc ea veneratione aliquâ digna esse non inficiemur.

Ad quartum, distingo: Magicæ superstitionis esset tribuere virtutem signo ipsi, præscindendo à virtute Christi, concedo; secus, nego. Itaque Catholici non signo ipsi in se spectato efficaciam tribuunt, sed quatenus illud refert passionem Christi, ac tacitam saltem supponit Christi Domini invocationem.

Crucis porrò virtutem et gloriam, ad eamque honorandam incitamenta eloquenter illis verbis edixit Chrysostomus homil. 2 de Cruce et Latrone: « Crux prius, condemnationis et supplicii nomen erat; at nunc res est venerabilis et desiderabilis. Crux antea dedecoris et pœnæ argumentum erat; nunc gloriæ et honoris est occasio... Crux caput nostræ salutis; Crux infirmorum honorum argumentum... hæc reconciliationem Dei cum hominibus instituit... Propter hanc dæmones fugiunt, diabolus profligatur. Propter hanc humana natura cum angelicâ vivendi ratione contendit. »

ret. Deus enim proposuit, ut loquitur Apostolus, in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quæ in cælis et quæ in terra sunt in ipso (Ephes. I, 9, 10). Hæc porro *instauratio* in impii justificatione potissime consistit, et in adjumentis sive subsidiis, quibus homines adjuvantur ad eam sibi

comparandam, atque in eadem jam adepta perseverandum, fructusque vitæ æternæ dignos eliciendos, donec ad Dei perveniant adspectum. Hæc autem sunt, de quibus in præsentia agere instituimus, de

gratia nempe, ut vocant, actuali, item de gratia sanctificante sive de justificatione, tum denique de merito; ex quibus profluit totius tractatus in tres partes distributio.

PARS PRIMA.

DE GRATIA ACTUALI.

Si magna illa *instauratio*, quam Christus perfecit per sacrificium mortis suæ, in eo potissime consistit, quod hominem lapsum reparat, atque in pristinum, ex quo exciderat, statum revocat, patet talem ac tantam inter statum hominis innocentis et iapsi, ac demum per Christum reparati, intercedere necessitudinem ac dependentiam, ut alter ab altero divelli omnino non possit. Ex recta siquidem aut prava notione primæ conditionis primorum parentum, aut orthodoxa aut hæretica doctrina dimanat circa gratiam atque, ut deinceps videmus, circa justificationem et meritum bonorum operum. Ex hoc enim primo veluti annulo, tota contextitur series aut veritatum, quæ doctrinam catholicam constituunt, aut errorum sibi mutuo adversantium, quos pro diversa indole hæretici professi sunt, ad illam quomodo labefactandam.

Ut igitur contrarius pateat aut veritatum aut errorum nexus, atque uno veluti intuitu dignoscatur primæ hujus tractatus partis conspectus, juberit hic subjicere diversa hæreticorum systemata, eaque conferre cum doctrina Ecclesiæ Catholice. Inde enim eruemus errorum seriem ex suo veluti principio, atque unitatem catholicæ doctrinæ ex suo pariter fonte profluentem. Magnam hinc præterea lucem mutuabimur ad intimius dignoscendam diversæ doctrinæ indolem, quam sive propugnare sive convellere nobis proposuimus.

Primo itaque Pelagiani, inficientes primum parentem ad statum supernaturalem per gratiæ collationem fuisse evectam, ac dono integritatis a Deo cumulatum, confecerunt, nullam dari primigeniam labem, quæ in posterum transmitteretur; nullum vulnus, nullam infirmitatem ex ea homines contrahere; homines sibi sufficere, neque eis opus esse alio subsidio seu gratia Salvatoris, sive ad mandata servanda, sive ad acquirendum qualemcumque utriusque sublimem perfectionis gradum, ipsamque *ἀνολογίαν* sive *ἀperturbabilitatem* assequendam. Ad hæc enim sibi comparanda, in horum systemate, habent homines dona Creatoris quibus instructi sunt; hinc omnem gratiæ interioris necessitatem rejecerunt.

Secundo. Sociniani cum Pelagianis plane conveniunt. Rationalistæ eadem sectantes vestigia, in eisdem errores lapsi sunt. In istorum enim systemate, homo paradisiacus non fuit nisi typus primitivus idealis perfectionis ad quem in se referendum ejus posteri provocantur, cui additus est alius typus longe præstantior in Christo Jesu. Homo quippe ex

principio naturali perfectibilitatis semper potest in perfectione adipiscenda ulterius progredi, ita ut non solum typum referre, sed etiam ipsum superare queat. Nullus datur status supernaturalis, ex quo homo exciderit, aut ad quem revocari debeat; nulla præterea ipsi opus est gratia, sive ad malum vitandum, sive ad bonum prosequendum (1).

Tertio. Semipelagiani, quamvis peccatum originale admiserint ejusque in posteros Adæ propagationem cum præcipuis saltem consecrariis, quæ ex hoc dogmate profluunt, non tamen omnia ipsius consecraria fassi sunt. Parum namque sibi constantes, dum plus quam par est liberi arbitrii viribus tribuerunt, initium salutis in homine collocarunt ac perseverantiam absque peculiaris gratiæ subsidio. Quare cum Pelagianis tum gratiæ necessitati, quoad salutis initium et finem, tum ejus gratuitati detraxerunt, permiscentes statum integritatis cum statu elevationis ad ordinem supernaturalem per gratiam, qua primi parentes aucti a Deo sunt.

Quarto. Contra vero Novatores sæculi XVI, ex principio, quod constituerunt, protoparentum integritatem ac statum supernaturalem partem essentialem constituisse humanæ naturæ, confecerunt, 1° per peccatum originale ita fœdatam in essentiali sua parte esse humanam naturam, ut nihil sani et integri ea retinuerit; 2° amisisse hominem liberum arbitrium, ita ut omni actu et potentia sive intellectus sive voluntatis destitutus fuerit, non solum ad pios motus, sed ad ipsa opera moraliter honesta efficienda (2); 3° hæc opera sine gratia peracta totidem esse vitia et peccata; 4° gratiam hominem cogere ad agendum, seu gratiam humanæ voluntati ineluctabilem necessitatem inferre, aliaque ejusmodi, quæ ex eodem principio dimanant, quæque suo loco enucleatius exponemus. Interea ad scopum, quem nobis hic præstitimus, quod attinet, constat, hominem in istorum systemate passive sub gratia se habere, nihilque agere eidem gratiæ assentiendo aut cooperando.

Quinto. Baius, et ex eo Jansenius ac Quesnellus, Novatorum systema adoptantes quoad primam protoparentum conditionem, dum autamarunt justitiam originalem cum donis ac privilegiis conjunctis debitam eis fuisse ex ipsa creatione, in eisdem scopulos impegerunt, tum circa amissionem libertatis et opera

(1) Cfr. quæ de hoc argumento scripsimus tom. III, De Deo Creat. n. 490 et seq. cum notis appositis.

(2) Cfr. ibid. n. 485 et seqq. et in not.

infidelium et peccatorum, tum circa gratiæ naturam et efficaciam, tum denique circa prædestinationem absolutam. Quocirca, si verba mutaveris, immo quandoque nec ipsa verba, recte vocaveris systema Jansenistarum systema Protestantium nova methodo propositum.

Porro Ecclesia Catholica ex opposito principio de integritate primi hominis, deque ejus elevatione ad ordinem seu statum supernaturalem tanquam dono naturæ superaddito, accidentali ac plene gratuito, a quo ille per peccatum excidit, et cum eo universa ejus pro-pago, oppositas recensitis erroribus et contradicto-riis consecutiones deduxit. Ac 1° quidem docet, tum integritate, tum elevatione ad statum supernatura-lem hominem per peccatum destitutum esse, seu ipsum penitus amisisse justitiam originalem cum donis ipsi justitiæ conjunctis. 2° In ordine ad statum supernaturalem et gratiam sanctificantem docet, ho-minem lapsum secundum animam mortuum esse; in ordine autem ad integritatem, ipsam secundum ani-mam et corpus in deterius mutatum fuisse. 3° Relate pariter ad hanc integritatem, liberum hominis arbi-trium per peccatum viribus fuisse attenuatum et in-clinatum. 4° Cum vero hæc omnia relativa sint ad privilegia et dona gratuita naturæ superaddita eique accidentalia, patet ex Ecclesiæ Catholicæ doctrina, hominem lapsum, his privilegiis et donis gratuitis expoliatum, in eum statum incidisse, in quo, dempta culpa, fuisset conditus, si Deus nolisset eum ad ordinem supernaturalem elevare ac integritate ce-terisque donis cumulare; illi propterea imbecillitati obnoxium, quam per se postulat naturæ humanæ conditio. 5° Hinc Ecclesia docet, nulla ratione posse hominem quidpiam sua virtute aut deside-rare, aut velle, aut operari in ordine ad statum supernaturalem; sed ad eum recuperandum omni-nino necessariam ei esse gratiam Salvatoris. 6° Quod consequens est, hanc gratiam esse prorsus gratui-tam, atque ex mera Dei largitate propter Christi merita homini concedi. 7° Cum tamen homo lapsus, ut diximus, liberum arbitrium, quale natura humana in se spectata exposcit, conservaverit, nec illud fuerit debilitatum, nisi relate ad eum statum integritatis, ex quo excidit, hinc docet Ecclesia, hominem posse libere cooperari assentiendo Deo excitanti atque vo-canti per gratiam, atque etiam dissentire, si velit (1): respuit proinde doctrinam de gratia necessitatem in-ferente. 8° Ex eodem principio profluit ejusdem Ec-clesiæ doctrina, juxta quam homo lapsus per liberum arbitrium, quo non fuit destitutus, potest aliquod mo-rale bonum velle et efficere, ac opera moraliter ho-nesta, seu sine gratia peracta, non esse totidem pec-cata (2). 9° Docet tamen, in arduis præceptis, et cum

(1) Huc referuntur can. iv et v sess. vi Concil. Trid. ac propositiones in Bajo et Quesnello proseri-pte, quas inferius dabimus. Cfr. interea in tract. cit. n. 485 et seqq.

(2) Ex can. vii, sess. cit. Conc. Trid. et propp. damnatis in Bajo et Quesnello, quas suo loco adduce-mus.

gravibus urgetur tentationibus, hominem lapsum gra-tia medicinali indigere, sive ad illa adimplenda, sive ad has superandas, prout auxilio aliquo, licet natura-lis ordinis, pariter indiguisset, si Deus homini a se condito neque adjecisset donum integritatis, neque eum elevasset ad ordinem supernaturalem (1). 10° Demum, cum Christus universum humanum genus instauraverit seu reparaverit, Deus vero, etiam sup-posita originari noxa, omnes homines salvos fieri voluerit, fideles præsertim ac justificados, docet Ec-clesia, Deum pro opportunitate auxilia necessaria omnibus conferre, præsertim fidelibus ac justis, ad ea præstanda, quæ propriis viribus præstare non possent (2).

Et hæc satis in præsentia sint quoad utriusque systematis hæretici ac doctrinæ catholicæ expositio-nem; cetera enim, quæ ex oppositis utriusque ad-versæ doctrinæ principiis consequuntur, sive sint er-rores sive veritates, pergemus explanare, ubi erit locus, cum scilicet de justificatione ac merito age-mus, deinde etiam cum de Sacramentis.

Interea ex duplici conspectu, quem breviter ac summam exposuimus, tum errorum, in quos hære-tici prolapsi sunt, tum veritatum catholicarum, quas tenet Ecclesia, cum cujusque origine, nexu ac depen-dentia, patet, quodnam munus nostrum sit in prima hac tractatus parte (3). Agendum scilicet erit de gra-tiæ necessitate, de ejusdem, ut vocant, gratuitate, natura ac distributione. In totidem propterea capita hanc tractatus partem dispertiemur, exposita prius ejusdem actualis gratiæ multiplici acceptione ac di-visionsione, ut methodo ac perspicuitati consulamus.

CAPUT I

PRÆLIMINARE

DE GRATIÆ ACTUALIS NOTIONE ET DIVISIONE.

1° Gratiæ generatim sumpta quodvis donum aut beneficium significat, sive externum sive internum, ex mera liberalitate a Deo rationali creaturæ tribu-tum. Quo sensu creatio, conservatio, aliaque his ad-nexa, multo magis lex, doctrina, exempla atque alia his similia gratiæ nomine donari possunt. Id ipsum dicatur donis illis, quæ vulgo *gratiæ gratis datæ* nuncupari solent, cujusmodi ex. gr. sunt potestas miracula edendi, vaticinia, etc., quæ in aliorum po-tius quam in illius, qui ea recipit, utilitatem ce-dunt.

2° Prout vero hic accipitur, gratiæ nomine intel-ligimus gratuitum illud internum auxilium, quod Deus per Christi merita homini lapsus largitur, tum ut ejus infirmitati consulat, atque ita ipse valeat mala declinare ac bona præstare, tum ut eum erigat ad statum supernaturalem, atque idoneum faciat ad

(1) Cfr. tract. cit. n. 338 et seqq.

(2) Cfr. quæ scripsimus tom. II, Tract. De Deo ejusque attributis, n. 459 et seqq.

(3) Hæc autem, quæ vix hic adumbravimus, latius explanabimus in hujus primæ partis decursu, cum nempe veritates catholicas constituemus adversus contrariam doctrinam singulorum adversariorum.

actus supernaturales eliciendos, ut justificationem possit adipisci, in eaque jam adepta perseverare, do-nee perveniat ad vitam æternam.

Ex hac porro gratiæ notione non modo patet, agi hic de dono gratuito ac interno naturæ superaddito, cujus causa efficiens Deus sit, meritoria Christus, *finalis* vita æterna; verum etiam de dono illo agi, cujus duplex est effectus, tum scilicet subveniendi naturæ infirmitati per peccatum contractæ, tum hominem lapsum restituendi in statum supernaturalem, ex quo homo ipse per Adæ culpam exciderat, ut sic idoneus efficiatur ad actus supernaturales eliciendos, qui im-petratorii quidem esse possunt justificationis, non autem meritorii ipsius justificationis aut vitæ æternæ. Hos enim, ut postea videbimus, non potest homo, nisi insuper gratia sanctificante sit instructus, elice-re. Quatenus gratia hominem lapsum sanat ab infir-mitate, quam per amissionem doni integritatis con-traxit, eique præbet vires ad bene agendum, ad superandas tentationes atque ad malum declinandum, gratia *medicinalis*, nuncupatur; quatenus autem ho-minem elevat ad statum supernaturalem, gratia *ele-vationis* vocari consuevit.

Quamvis passim utrumque officium simul gratia præstet, attamen duo hæc simul permisceri non de-bent, cum ex tali permixtione nec pauca nec levia incommoda oriuntur. Fieri enim potest, ut gratia conferatur tantum ad robur addendum, ut homo ea præditus ardua perficere aut mala valeat declinare, uti in infidelibus contingit, etsi propterea ipsorum opera non possint dici supernaturalia; tum etiam fieri potest, ut detur gratia solum ad ponenda opera supernaturalia, aut etiam meritoria, etsi vires non addantur, cum nempe agitur de re facili, ad quam vires naturales pertingere possunt. Hinc est quod distinguere solent Theologi inter *substantiam* operis ac ejusdem, ut vocant, *supernaturalitatem*. Ad sub-stantiam operis sufficit gratia supernaturalis *entita-tiva*, ut scholæ loquuntur; ad ejus supernaturalita-tem requiritur præterea *objectum formale* seu *motivum* supernaturale. Quando vero duo hæc simul concu-runt, exurgit gratia illa, quæ proprie ac stricte sum-pta supernaturalis est, et ita nuncupatur tum ratione *sui* tum ratione *modi*. Ceterum prius, quod recensui-mus, gratiæ officium potissime afficit voluntatem; posterius afficit potissime intellectum.

Hæc enucleatius circa gratiæ notionem exponere voluimus ad omnia adversariorum diverticula præca-venda. Si quis porro cuperet accommodatiorem gratiæ actualis definitionem, eam dicimus *donum Dei inter-num ac supernaturale creaturæ rationali per Christi merita concessum in ordine ad vitam æternam*.

3° Gratiæ sic exposita multifariam dividitur juxta varias ejus operationes aut etiam exitum. Nos potio-res ac celebriores divisiones ad finem, quem intendi-mus, subjiciemus.

Prima partitio est in gratiam *prævenientem* sive *excitantem*, quæ et *operans* interdum dicitur, et in gratiam *cooperantem* sive *concomitantem*. In hanc di-

visionem concedunt veteres ac recentiores; ast non eadem fortasse veteribus ac recentioribus his nomi-nibus significatio subest. Etenim S. Augustino gratia præveniens nihil aliud est, nisi gratia, quæ nullum antecedens meritum supponit, sed omne meritum *præ-venit* (1); a recentioribus autem gratiæ *prævenientis* nomine intelliguntur motus illi indeliberati, qui ad bonum alliciunt, ac in nobis a Deo excitantur sine no-bis, quatenus a nostra non pendent voluntate. Quod se-dulo notandum est, tum ad S. Doctoris intelligentiam, tum ad præcavendam confusionem (2). Gratiæ *cooperans* est concursus supernaturalis ad illud bonum volen-dum et eliciendum, ad quod per gratiam prævenientem excitatur humana voluntas, quia Deus gratia sua simul cum humana libera voluntate ad bonum faciendum cooperatur. Hoc inter utramque gratiam intercedit di-sserimen, quod gratia præveniens immediate in intel-lectum, mediate autem agat involuntatem; gratia vero cooperans afficiat directe ac immediate voluntatem. Si motus, quos excitat gratia præveniens, sunt ordi-nis supernaturalis, tunc actio, quæ elicitur per gratiam cooperantem, erit supernaturalis; secus consistent in

(1) Nullus fortasse locus adduci potest ex S. Au-gustino, in quo ipse vocem *prævenire*, aut gratiæ, qua nos Deus *prævenit*, aut gratiæ *prævenientis* non usurpaverit eo sensu, quem diximus. Satis hic sit decretorium ipsius testimonium afferre ex *Epist. ccxvii ad Vital.* n. 28, edit. Maur. (quod in posterum sem-per subintelligendum est), ut pateat, quænam sit ejus mens, dum vocem *prævenire* adhibet; sic igitur loqui-tur S. Doctor: *Hæc et alia testimonia divina... ostendunt, Deum gratia sua auferre infidelibus cor lapidatum, et prævenire in hominibus bonarum merita voluntatum; ita ut voluntas per antecedentem gratiam præparetur, non ut gratia merito voluntatis antecedente donetur.* Vid. etiam *Enchir.* cap. 32; *De Natur. et Grat.* cap. 31; *Contra duas epist. Pelag.* lib. II, cap. 9, n. 21. Item. *ibid.* cap. 8, n. 17; cap. 6, n. 11; lib. IV, cap. 6, n. 15; *De gestis Pelag.*, cap. 14, n. 34; *Epist. ccxiv ad Valent.* n. 4; *De prædest.* cap. 5, n. 7, etc. Ac eodem sensu eandem vocem adhibet S. Prosper, *Epist. ccxv*, inter Augustinianas, n. 3, 4, 5, 6. Præ-terea, quod animadvertendum est, ipsum Concilium Tridentinum, sess. vi, can. III, ad Sancti Augustini mentem hanc vocem adhibuit et eadem significatio-ne; quod pariter præstitit, *ibid.* caput 5, ubi expo-suit, quo sensu declaraverit a Dei per Christum Je-sum *præveniente* gratia exordium sumendum esse justificationis, dicens: *Hoc est ab ejus vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur.*

(2) Nam quatenus gratia significat illustrationem, non potest nisi immediate afficere intellectum, qui solus capax est illustrationis; ac mediate afficit vo-luntatem, quatenus hæc motivis ab intellectu cog-nitis movetur ad aliquid optandum ac volendum. Sic etiam concupiscentia, per motus suos indeliberatos, non nisi mediate et indirecte agit in voluntatem ip-sam. Idque poscit natura ipsa creaturæ rationalis, quæ, non nisi mediante intellectu, moveri potest ad aliquid volendum vel rejiciendum. Cum propterea af-firmatur, gratiam *prævenientem* operari immediate in ipsam voluntatem, id intelligi debet, quatenus, ex dictis, in sensu veterum, gratia præveniens utram-que gratiam complectitur *illustrationis* et *inspirationis*, seu, ut recentiores loquuntur, gratiam *prævenientem* et *cooperantem*. Cfr. *Lorzi, Prodromo della nuova en-ciclopedia italiana*, Siena, 1779, Appendice *Gratiæ effi-cace*, n. 5 et seqq.

ordine naturalis honestatis, ut in infidelibus contingere solet. Utrique autem gratiæ simul sumptæ, prout supernaturalis est, convenit illa definitio S. Augustini, nempe gratia est *inspiratio dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus* (1), seu, ut alibi idem loquitur, quæ datur, non solum ut *facienda noverimus, verum etiam ut cognita faciamus; nec solum ut diligenda credamus, verum etiam ut credita diligamus* (2).

Partitio altera est in gratiam *sufficientem* et *efficacem*. *Sufficiens* gratia ea dicitur, quæ caret effectu, seu cui voluntas non assentitur; *efficax*, contra ea est, quæ obtinet effectum, ad quem datur, seu cui consentit voluntas. Utrum vero hic assensus vel dissensus voluntatis repeti debeat ex diversa gratiæ sufficientis et efficacis natura, an a sola libera hominis voluntate, non consentiunt doctores in scholis catholicis, ut suo loco exponemus.

Gratia sufficiens subdividitur in *proxime* ac *remote* *sufficientem*. *Proxime sufficiens* vocatur ea, quæ præbet immediate vires necessarias ad agendum; *remote* autem *sufficiens* ea dicitur, quæ non nisi mediate, ex gr. per orationem, ejusmodi vires suppeditat.

Cum interdum in hac ipsa prima tractatus parte necessario mentionem facere debeamus de gratia *sanctificante* seu *habituali*, ne penitus ignoretur, quid sub hoc nomine veniat, ipsius subjicimus notionem ad dicendum intelligentiam. Gratia itaque *sanctificans* seu, aiunt, *habitualis* ea est, qua homo immediate conjungitur Deo, sit justus ac vitæ æternæ hæres, estque in homine permanens, et per modum habitus eidem inhaerentis concipitur. Qui ea ornatus est, dicitur, esse in statu gratiæ. Verum de hac postea.

His, quatenus opus erat, circa variam gratiæ acceptionem et divisionem expositis, iter, quod nobis constituimus, jam aggredimur.

CAPUT II.

DE GRATIÆ NECESSITATE.

Quadruplici ratione gratia actualis dici ac esse potest necessaria: vel scilicet ad opus ordinis naturalis, vel ad opus ordinis supernaturalis, vel ad opus meritum, vel denique ad perseverandum in bono usque ad vitæ exitum. Varii porro nobis occurrunt adversarii pro diversis hujus necessitatis respectibus, quos recensimus. Pelagiani sub quovis respectu divini hujus auxilii necessitatem rejiciunt. Semipelagiani hanc necessitatem aggrediuntur tum quoad initium fidei tum quoad perseverantiam. Novatores ac Jansenistæ ex adverso nimis urgent hanc ipsam necessitatem, dum contendunt, sine gratia actuali nullum opus moraliter bonum

(1) Lib. iv, ad Bonif. seu Contra duas epist. Pelag. cap. 5, n. 11.

(2) De Grat. Christi, lib. 1, cap. 12, n. 13. Hæc est gratiæ idea, quam constanter prædicat S. Augustinus, qui, De Peccat. meritis, lib. iii, cap. 17, n. 26, munus gratiæ demonstrat in eo esse, ut *innotescat, quod latebat, et suave fiat, quod non delectabat; et ibid. cap. 19, n. 52, vocat gratiam certam scientiam et victicem delectationem, lucem, qua illuminantur tenebræ, et suavitatem, qua dat fructum suum terra nostra.*

agere hominem posse, vel etiam non posse sine fide, imo neque præstare posse bonum opus qualecumque sine justificatione aut gratia sanctificante. Cum igitur ex contrario principio profluxerint ejusmodi errores, et alii per defectum, ut aiunt, alii vero per excessum æque impetant gratiæ necessitatem, ut perspicuitati consulamus, in quatuor distinctos articulos hoc totum argumentum partiemur; in quorum duobus prioribus adversus eos, qui per defectum, in duobus posterioribus adversus eos, qui per excessum pugnant circa gratiæ necessitatem, agemus. Sic enim, omnem evitantes confusionem, universam, qua late patet, doctrinam complectimur catholicam sub uno eodemque capite; ex quo deprehendemus, quid homo possit aut non possit propriis viribus tum in ordine supernaturali tum in ordine naturali, ac demum quousque sese extendat gratiæ necessitas ad opera sive supernaturalia sive moralia elicienda.

ARTICULUS I. — De erroribus Pelagianorum circa gratiæ necessitatem.

Cum primus hominum parens in systemate Pelagianorum, ut innuimus, neque supra naturæ suæ conditionem a Deo erectus fuerit per gratiæ sanctificantis collationem, neque auctus dono integritatis, hinc Adam per peccatum nec excidit a tali statu, nec ullam infirmitatem contraxit; id est, neque expoliatus fuit supernaturalibus, neque fuit vulneratus in naturalibus. Quapropter ejus filii sine peccato nascuntur, ac in eodem statu nascuntur, in quo primus homo a Deo conditus fuit, cum nativa illa imbecillitate, qua propria naturæ humanæ est, obnoxii ignorantiae, concupiscentiæ colluctationi ac demum morti. In hac hypothesi facile erat inferre, neque Adam post peccatum neque ejus posteros qualicumque indiguisset auxilio supernaturali, quo ad statum supernaturalem restituerentur, neque adjutorio, quo aut eorum intellectus illustraretur aut voluntas validior redderetur ac idonea ad bonum quodvis peragendum aut ad superandos tentationum impetus. Quod si a Deo ejusmodi conceduntur subsidia, ea quidem faciliorem efficient hominis laborem tum ad veritatis inquisitionem tum ad bonum præstandum; verumtamen ejusmodi præsidia aut forent externa, aut si interna, absolute ac per se minime essent necessaria.

Tale est Pelagianorum systema, quod totam evertit gratiæ necessitatem. Illud tamen Pelagius aperte minime professus est; sed verbis est usus ad fallendum compositis, utpote qui et Catholicus videri et hæreticus esse vellet. Etenim 1° gratiam fassus est; sed gratiæ nomine dona naturalia Creatoris significabat; 2° gratiam aliam addidit præter naturam, nempe legem ac revelationem, 3° exempla Christi ac peccatorum remissionem; 4° his juxta aliquos adjecit aliquam interiorem illustrationem, qua indirecte saltem excitaretur hominis voluntas ad *facilius* operandum. Quo referuntur S. Augustini verba, lib. De gratia Christi, ubi, postquam commemorasset Pelagii di-

ctum: *Ut, quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, facilius possint implere per gratiam*, subdit: *Tolle facilius, et non solum plenus, verum etiam sanus est sensus* (1). Hic stetit Pelagius cum suis celebrioribus discipulis Cælestio et Juliano. Siquidem nunquam admisit necessitatem gratiæ, qua immediate excitaretur atque adjuvaretur voluntas ad actus supernaturales eliciendos, tum nempe quoad ipsius actus substantiam, ut aiunt, tum quoad modum; nunquam scilicet admisit gratiam voluntatis seu, ut aiunt, inspirationis. Quod vero spectat ad gratiam prævenientem, eo sensu nempe, quo eam recentiores Theologi exponunt, de motionibus indeliberatis, quibus per illustrationem excitamur ad bene agendum, eatenus eam admittere visus est, quatenus facilius nobis per ipsam redditur actuum salutarium ac mandatorum executio, minime vero quatenus ad actus singulos eliciendos sit absolute necessaria. Dixi eo sensu, quo gratiam *prævenientem* exponunt recentiores Theologi; siquidem, prout hanc vocem veteres accipiebant de gratia interioris illustrationis et inspirationis seu operante et cooperante, quæ omne meritum nostrum præveniret, eam, ut videbimus cap. seq., nunquam admiserunt Pelagiani.

Ex his colligimus, 1° controversiam, quæ inter Pelagianos et S. Augustinum viguit circa gratiæ necessitatem, in postrema periodo tandem deductam esse ad necessitatem gratiæ, quæ immediate afficeret voluntatem eam præveniendæ ac adjuvandæ; non autem, ut perperam contendit Jansenius, ad gratiam, quæ necessitatem inferret voluntati, quam a Pelagio admitti voluisset S. Augustinus (2). Colligimus 2° hanc gratiæ necessitatem, quatenus complectitur et prævenientem et cooperantem, ad actus singulos salutares absolutam esse, ut adstruebat S. Augustinus, partes Ecclesiæ Catholicæ sustinens, secus ac volebat Pelagius ejusque discipuli (3). Ambæ propterea

(1) Cap. 29, n. 50. Nonnulli ex his Augustini verbis conjiciunt, Pelagium tandem aliquando admisisse veram gratiam interiorem illustrationis et inspirationis; ast perperam, ut patet ex iis, quæ scribit S. Doctor, ibid. cap. 26, n. 27: *Istam Dei gratiam in divinis eloquiis manifestam etiam Pelagius manifeste fateatur, sequæ tandem contra sensum non operari impudentissimo pudore, sed dolore saluberrimo aperiat... Cognitionem et dilectionem, sicut sunt discernenda, discernat.*

(2) Lib. v, De hæresi Pelagiana, cap. 11, pag. 110, edit. Rothomag. 1652, et sic in posterum, hæc enim editio utitur. Ibi igitur Jansenius totus in eo est, ut adstruat, quartum statum controversiæ pelagianæ in eo stitisse, ut Pelagius contenderet, gratiam nullam in errore necessitatem libero arbitrio, ita ut voluntas ei semper possit resistere aut obtemperare, contra vero S. Augustinus juxta catholicam Ecclesiæ fidem exigeret præterea, ut talem gratiam admitteret, quæ cogeret voluntatem ineluctabili necessitate ad agendum.

(3) Circa historiam pelagianæ hæreseos cfr. Petavius, De Pelagianorum et Semipelagianorum hæresi, lib. un. Card. Noris, Histor. Pelagianæ, lib. primo, Opp. edit. Veron. 1729, tom. 1; Joan. Garnerius S. J. Dissert. in historiam Pelagianam, quæ extant in appendice Augustiniano Joan. Clerici, pag. 40 et seqq. nec non Marii Mercatoris opera studio Joan. Garnerii

hæc veritates catholicæ sequentibus propositionibus propugnandæ sunt ac vindicandæ adversus expositos Pelagianorum errores. Sit igitur

PROPOSITIO I. — *Ad omnes et singulos actus salutares necessaria est interior Spiritus Sancti gratia illustrationis et inspirationis.*

Hæc propositio est de fide; duobus siquidem his canonibus eam confirmavit Concilium Trid. sess. VI, can. II: *Si quis dixerit, ad hoc solum divinam gratiam per Christum Jesum dari, ut facilius homo juste vivere ac vitam æternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium sine gratia utrumque, sed ægre tamen et difficulter possit, anathema sit.* Et can. III: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse, sicut oportet... anathema sit.* Præverant Concilio Tridentino in hæc ipsa doctrina catholica adstruenda plura Concilia in causa Pelagianorum celebrata, ut Diospolitano anno 415, in quo fuit proscriptus septimus Pelagii articulus his verbis conceptus: *Gratiam Dei atque adjutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege ac doctrina* (1); Milevitanum II, seu potius Carthag. III, anno 416, in ejus cap. IV statuitur: *Quisquis dixerit, gratiam Dei per J. C. D. N. propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur et aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus; non autem per illam nobis præstari, ut, quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valeamus, anathema sit... Utrumque donum Dei est, et scire quid facere debeamus, et diligere ut faciamus* (2); pariter Arausicanum II anno 529, can. VII: *Si quis per naturæ vigorem, inquit, bonum aliquid, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, ut expedit, aut eligere, sive salutari, id est, evangelicæ prædica-*

Paris, 1673, præsertim appendix posterior ad primam partem operum Marii Mercatoris, complectens dissertationes septem, in quibus integra continetur historia pelagiana, pag. 125 et seqq. Tanti porro fecit Card. Norisius lucubrations Joan. Garnerii, etsi in omnibus ei non assentiat, ut scripserit ad Magliabecum: *Hoc tamen te monitum velim, ne feliciori alii in scriptis Garnerii eruditioni quidpiam per me detractum putes; illum enim tanti facio, ut si ejusdem de rebus pelagianis commentaria historiam, quam de eadem hæresi hoc anno patavinis typis excusam emisi, prævenissent, mea statim scripta (quod sincere affirmo ac sancte juro) in angulum omnino projecissem* (tom. III, opp. col. 1176). Cfr. præterea Nat. Alexander, Hist. eccl. sæc. v, cap. 3, De hæresibus, quibus infestata Ecclesia est sæculo. v, art. 2 et 3, necnon duæ egregiæ P. Livini Meyer dissertationes, quarum altera perstat ad calcem vol. I. Hist. de auxiliis edit. Antwerp. 1705, pag. 734, sub hoc titulo: *Dissert. de genuinis Pelagii et Massiliensium erroribus*; altera ad calcem vol. 2. Hist. de auxiliis vindictæ. Bruxel. 1715, Diss. iv, cui titulum præfixit: *De Pelagianorum et Massiliensium contra fidem erroribus.*

(1) Cfr. Acta Concil. Hard. tom. 1, col. 2011. De vafritie Pelagii ad Synodum Diospolitamam decipiendam cfr. modo citati auctores.

(2) Ibid. col. 1218.